

Qobustan

» 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1

3/176
Payız - 2017

SƏNƏT TOPLUSU

1969-cu ildən çıxır

Təsisçilər:

ANAR,

"Qobustan"ın

Yaradıcı heyəti

və

Azərbaycan

Yazıçılar

Birliyi

Baş redaktor:

Vaqif ƏLİXANLI

Redaksiya heyəti:

Aydın TALİBZADƏ, Cəfər QIYASI, Zəfəra SƏFƏROVA, Gülbəniz GÖYÜŞQIZI, Ziyadxan ƏLİYEV, Yusif NƏĞMƏKAR, Nüşabə Əsəd MƏMMƏDLİ, Əyyub QIYAS, Maarif SOLTAN (redaktor müavini), Elçin Muxtar ELXAN, Gülşən ƏLİYEVƏ-KƏNGƏRLİ, Sadıq ELCANLI, Nətvən DƏMİRÇİOĞLU, Dayandır SEVGİN

Şəhadətnamə № 347

Əlyazmalar geri qaytarılmır

Redaksiyanın ünvanı:

Baki-370000,

Xaqani küçəsi, 53

Telefon: 493-68-01

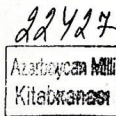
Əlyazmalar geri qaytarılmır

www.azyb.net

qobustan.jurnali@mail.ru

Bədii redaktor: AYXAN

Kompüter mühəndisi: NƏRMINƏ

BU SAYIMIZDA: **"QOBUSTAN" (2017-3)**

QIRX SƏTİR

BAŞQIRDIN DAHİSİ

(Nəcib Validov kimmiş?)

USTAD NƏFƏSİ

Anar

essələr

SADƏLİYİ AXIRA QƏDƏR DƏRK ETMƏK...

F.Əmirov Konservatoriyada dərs demək arzusundaymış...

DİRİJÖR - SƏHNƏDƏN GETMƏYƏN REJİSSORDUR...

Rauf Abdullayevin portretinə cizgilər

İsa Həbibbəyli

TAMAŞANIN MÜƏLLİFİ OLAN REJİSSOR

Azər Paşanın səhnə yozumları

YURD YERİ

Ş.Baxşəliyeva

İSLAM MEMARLIĞI: MİNARƏLƏR

Kimlərinə gözüne tikan olub batır...

Ş.Seyidməmmədov

SÖHÜBDƏKİ SİRRLİ QALALAR...

Hər qalaya açar görək...

A.Babayev

LERİKDƏ BİR MUZEY - BƏNZƏRİ YOX...

Xosrov Natil

İNSANA HƏR YER MƏSKƏNDİR...

Çilov adasının çox şey yadımdadı...

DÜNYANI BƏZƏYƏNLƏR

Pərvanə Əlizadə

TOPQAPIYA SULTAN GEYİMLƏRİ YARAŞIR...

Kaftanlar əyinə gen tikilmiş...

Ziyadxan Əliyev

MİNİATÜR: ÜSLUB, YA SƏNƏT NÖVÜ?

(ikinci yazı)

Nəsibə Şükürova

KERAMİK DÜŞÜNCƏLƏR...

Afaq Hüseynovanın zərif dünyası...

Bayram Hacızadə

ƏLİ SÜNGÜLÜ JANR

Əzimzadə bulağından su içənlər...

SARI SİM

İlham Nəzərov

AZƏRBAYCANIN Bülbülü...

Abbasqulu Nəcəfzadə

BİR NƏĞMƏNİN TALEYİ

"Azad bir quşdım" kiminkidir?

Günəl Zeynalı

SƏRDAR FƏRƏCOVUN ERKƏN BƏSTƏLƏRİ

tez-tez ifa olunardı...

XATİRƏ ÇİÇƏYİ

Yüzə doğru

Esmira Nəzerli

HƏMKARIM HAQQINDA BİR NEÇƏ SÖZ

Fazil Rəhmanzadənin 75 illiyinə

70-DƏN DÖNÜB BAXANDA...

Tanınmış qələm sahibi Atababa İsmayıloğlu toplumumuzun qonağıdır...

QƏDİR AĞACI

Gülsəba Həsənova

DÜNYANIN NİZAMISI...

Özünə-sözünə qoyulan heykəllər...

Nərmin Tağıryeva

NİZAMİ DÖVRÜNDƏ TEATR OLSAYDI...

"Xəmsə"də səhnə elementləri...

Səadət Abdullayeva

NİZAMİ MUSİQİDƏ...

Çoxu yubileylər şərəfinədir...

YAZI-YOZU

FRANSUAZA SAQANIN ULDUZLU KƏDƏRİ

F.Saqan

HUŞUNU İTİRMİŞ AT

(pyesdən şəkillər)

Üz qabığında:
"Payız"

12 çap vərəqi

Formatı 60X84 1/8

Sifariş: 06

300 sayda

Qiyməti:

1 manat 50 qəpik

Çapa imzalanıb:

20.09.2017

"OL"npkt

Jurnal «Elm və Təhsil»
nəşriyyat-poliqrafiya
müəssisəsində
səhifələnilib çap
olunmuşdur.

E-mail:

elm_ve_tehsil@box.az

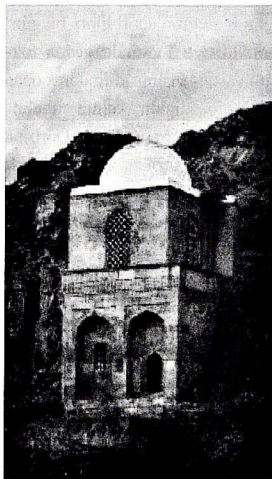
Tel: 497-16-32;

050-311-41-89

Ünvan: Bakı, İçərişəhər,

3-cü Maqomayev

döngəsi 8/4.

Səadət Abdullayeva
Sənətsünəşlq doktoru, professor

MUSİQİDƏ NİZAMI

...Əzəl başdan onu deyək ki, az qala hər addımda biz dahi Nizami Gəncəviyə, onun əsərlərinə böyük məhəbbətin nişanəsini görürük. Bunu muzeyləri bəzəyən tablolar, bədii xalçalar, nadir sənətkarlıq nümunələri, deyildiyi kimi, meydanlarda, xiyabanlarda ucaldılan heykəllər sübuta yetirir. Nizami irsi və obrazı əsasında yaradılan əsərlər səhnələrdə görünməkdə, konsert salonlarında səslənməkdədir.

Şairin 800 illik yubileyi qeyd olunduğu illəri isə Azərbaycan musiqisində haqlı olaraq "Nizami dövrü" adlandırılır.

Qeyd etməlilik ki, Nizaminin "Xəmsə"si, qəzəlləri və öz obrazı əsasında yazılan musiqi əsərlərinin əksəri şairin yubileyləri münasibətilədir və demək olar ki, klassik musiqinin bütün janrlarını əhatə edir. Onların təxmini sırasını nəzərdən keçirək:

OPERALAR. Əfrasiyab Bədəlbəyli. "Nizami" (1940), 5 pərdə, 6 şəkili. Librettosu - bəstəkarın öz iştirakı ilə Məmməd Seid Ordubadınindir. Tamaşaya 1948-ci ildə qoyulub. Əsərdə Nizaminin iki ariyası və ariozosu, Əzranın ariozosu daha təsirlidir. Rəqs epizodları, xor səhnəsi xoş təəssürat yaradır.

Niyazi. "Xosrov və Şirin" (1942), 4 pərdəli. Librettosu - Mikayıl Rəfilinindir. 1947-ci ilin noyabrında tamaşaya qoyulub. Şirinin ariyası, Şapurun hekayəti, qızların rəqsi xüsusilə seçilir.

Ramiz Mustafayevi. "Şirin", bir hissəli, diplom işi (1957). Səməd Vurğunun "Fərhad və Şirin" dramı əsasında.

Onu qeyd etmək vacibdir ki, Üzeyir Hacıbəyli ilk Azərbaycan (həm də Şərqdə) operası "Leyli və Məcnun"u (1908) öz librettosu və Məhəmməd Füzulinin poeması əsasında bəstələsə də, onun yaranmasında Nizami Gəncəvinin eyni adlı poemasının rolu inkaredilməzdir. Üzeyir Hacıbəyli həm də özünün librettosu əsasında "İsgəndərnamə" operasını (mənzumələr şair Əliğa Vahidə həvalə olunmuşdu) yazmaq arzusunda idi.

Zülfüqar Hacıbəyovun "Nüşabə" operasının (librettosu Abdulla Şaiqindir) uvertürası və əsərin qəhrəmanı Nüşabənin bir ariyası yazılsa da, opera tamamlanmayıb.

USAQ OPERALARI. Soltan Hacıbəyov. "İsgəndər və çoban" (1947). İlk milli uşaq operası. Librettosunu - Nizaminin "İsgəndərnamə" poemasının motivləri əsasında Mirmehdi Seyidzadə yazıb. Tamaşanı kişi və qadın rəqləri bəzəyir. Opera xorun ifasında "Həyatda heç kim öz sirrini gizlədə bilməz" öyüdü ilə bitir.

Oqtay Rəcəbov. "Xeyir və Şər" (1991). Librettosu Mirvarid Dilbazinindir. "Yeddi gözəl" poeməsindəki hekayə əsasında yazılıb.

Rəşid Şəfq. "Bayquşların söhbəti" (1992), üç hissəli. Librettosu Hikmət Ziyangndgr. Mövzu «Sirlər xəzinəsi» poemasından alınib.

ROK-OPERA. Eldar Mansurov. "Yeddi gözəl", 2005.

BALETLƏR. Qara Qarayev. "Yeddi gözəl" (1952). Baletin librettosu (müəlliflər İ.Hidayətzadə, Y.Solominski, S.Rəhman) şairin "Xəmsə"sindən seçmələr əsasında işlənib. 1959-cu ildə bəstəkar baletin yeni redaksiyasını təqdim edib, 2011-ci ildə təzədən Yana Temizin librettosu əsasında iki hissə və 12 şəkildə səhnələşdirilib. Ayış və Bəhrəmın adajiosu, "Sənətkarlar meydanı", "Yeddi portret", "Vals" və "Təntənəli yürüş", "Ayışın rəqsi" baletin ən yaddaqalan musiqi səhnələridir.

Arif Məlikov. "Məhəbbət əfsanəsi" (1961), üç hissə və 7 şəkildə. Librettosu Nizaminin "Xosrov və Şirin" poemasına oxşar məzmununda Nazim Hikmətin eyni adlı pyesi əsasında yazılıb. XX əsrin ən yaxşı baletlərindən biri kimi dünyanın məşhur teatrlarında oynanılır. Burdakı "Saray rəqəsalərinin rəqi", "Təlxəklərin rəqi", "Fərhad və Şirinin adajiosu", "Təqib səhnəsi" və digər musiqilər yaddaqalandır.

Qara Qarayev. "Leyli və Məcnun" (1969). Bəstəkarın eyni adlı simfonik poeması əsasında hazırlanıb. Nailə Nəzirova tərəfindən qurulub. Bəstəkarın 80 illiyi ərəfəsində tamaşaya hazırlanıb (2001). Simfoniyanın 18 deqiqə davam etdiyini nəzərə alaraq, bəstəkarın oğlu Fərac Qarayev varis kimi ona musiqi, üslub, etnəng və melodi cəhətdən yaxın olan "Alban rapsodiyası"ndan əlavələr etmiş, səhnədə 40 deqiqə davam edən bir hissəli balet ortaya çıxarmışdır.

Fikrət Əmirov. "Nizami" (1984). Librettosu Altay Məmmədov və Nailə Nəzirovanındır. Əsərin partiturasını Musa Mirzəyev tərtib edib. Birinci quruluş (1991) üç, ikinci quruluş (2003) iki hissədə tamaşa qoyulub.

Tofiq Bakıxanov. "Xeyir və Şər" (1990), bir hissəli. Nizaminin "Xəmsə"sindən eyni adlı hekayə əsasında.

Qalib Məmmədov. "Sirlər xəzinəsi", iki hissəli.

Rəşid Əhmədov. "Nizaminin xatirəsinə" (1992), iki hissəli. Aqşın Əlizadədən "Kənd süitəsi" və Musa Mirzəyevin fortepiano pyesləri əsasında tamaşaya qoyulub.

MÜZIKL. *"Leyli və Məcnun"* (2011). Layihənin müəllifi və rəhberi Mirsahib Musayevdir.

SİMFONİYALAR. *Fikrət Əmirov, "Nizaminin xatirəsinə"* (1947, 2-ci redaksiya 1960, 3-cü redaksiya 1964), simli orkestr üçün. Dörd hissəlidir. Hər hissədə Nizaminin misraları epigraf kimi verilir.

Məmməd Quliyev. Yeddinci simfoniya - "Xəmsə"dən damlalar" (2001). Dörd bölümdən ibarətdir (1-ci - "Bayquşların söhbəti, 2-ci - İsgəndər və Nüşabə, 3-cü - "Fərhad və Şirin", 4-cü - "Xeyir və Şər").

Midhət Əhmədov. "Bəhram Gur" (1948), Bəhramın ov səhnəsi fonunda igid Bəhram və gözəl Fitnə obrazları canlanır.

Nəriman Məmmədov. "Fərhad və Şirin" (1980), simli orkestr və

orqan üçün.

Qalib Məmmədov. "Nüşabə və İsgəndər" (1983). Birinci hissənin müqəddiməsi kontrabas və violonçeldə səslənir, sonra fleytada Nüşabənin gözəlliyi, vətəni və xalqını sevən Azərbaycan qadını obrazı canlandırılır.

VOKAL-SİMFONİK ƏSƏRLƏR. *Qara Qarayev. Nizaminin*

sözlərinə "Üç təsnif" ("Leyli", "Şirin" və "Sarənc") (1939), simfonik orkestr üçün. Şairin qəhrəmanlarını vəsf edir.

Üzeyir Hacıbəyli. "Nizami" kantatası (1947). Bariton solo, xor və simfonik orkestr üçün (partiturasına daxil edilib). Sözləri Süleyman Rüstəmdir. Əsər öz əzəmətli ilə seçilir. Birinci hissə Nizaminin şərəfinə himn kimi səslənsə də, ikinci - instrumental hissə şən əhval-ruhiyyədedir.

Ədviyyə Rəhmətova. "Nizami"

kantatası (1968).

Süleyman Ələsgərov. "Nizami" (1991). Xor və orkestr üçün vokal-simfonik poema. Sözləri Hikmət Ziyandır.

Ramiz Mustafayev. "Nizami" oratoriyası (1993). Sözləri Rəfiq Zəkə Xəndanındır. Böyük xor və simfonik orkestr üçün lirik-epik mövzuda yazılıb. Beş hissədən ibarətdir.

VOKAL-INSTRUMENTAL ƏSƏRLƏR. *Məmməd İsməfilzadə.*

"Hüsnün gözəl" (1941), xor və fortepiano üçün.

Cahangir Cahangirov. Nizaminin sözlərinə "Qəzəl" (1947). Qarısqı xorla fortepiano üçün.

Cövdət Hacıyev. Nizaminin sözlərinə xor poemaları: Oratoriya - "bəşik nəğməsi" (1952); "Ey gül" - xor kompozisiyası, fortepiano və qarısqı xor üçün (1956).

Azər Rzayev. "Lirik mahnı" (1980), söz, səs və kamera orkestri üçün.

Məmməd Quliyev. "Qəzəl". Nizaminin sözləri, soprano, iki fleyta, simli orkestr və royal üçün;

Cəlal Abbasov. İki ardıcıl ifa olunan qəzəl. Sözləri Nizaminindir. Soprano və simli alətlər üçün.

Firəngiz Əlizadə. "Cottes ist der Orient" (Allahlar Şərqdən gəlir), 2000. Azərbaycan şairlərinin əsərlərinə və Yohan Volfqanq Hötenin "Şərq-Qərb divanından" şeirə - qanışıq xor, orqan, arfa və zərb alətləri üçün yazılmış əsər Nizami Gəncəvinin sözlərilə bitir.

VOKAL. *Qara Qarayev. "Payız"* (1947) müşayiətsiz xor "üçün" ("Leyli və Məcnun") poeməsindən "Leylinin ölümü" lirik parçası).

Rəşid Şəfəq. "Ulu Gəncə-Nizami yurdum" (1995), vokal silsiləsi.

Ramiz Mirişli. "Peyğəmbərin tərifi" vokal poeması (1997), "Xosrov və Şirin" poeməsindən.

Məmməd Cəfərov. "Dahi Nizami", xor əsəri. Sözləri İncilab İsaqindir.

Məmməd Quliyev. "Nizami haqqında dastan", oratoriya. Qarıışıq xor üçün, müşayiətsiz, sözləri Ələkbər Salahzadəninindir.

INSTRUMENTAL ƏSƏRLƏR. *Adil Gəray Məmmədbəyli. "Muğam etüdləri"* 1943. Nizaminin "Yeddi gözəl" poemasına uyğun olaraq 7 muğam - əsasında bəstələnib.

Qalib Məmmədov. "Nizaminin xatirəsinə". Elegiya, simli kvartet, solo fleyta və fortepiano üçün.

Qənbər Hüseynli. "Yeddi gözəl" - xalq çalğı alətləri orkestri üçün rəqs.

Sərdar Fərəcov. "Qəsidsə" Nizaminin xatirəsinə (1991), orqan üçün.

MAHNI VƏ ROMANSLAR. Nizaminin sözlərinə 70-dən çox mahnı və romans (musiqili-qəzəl) yazılmışdır. Onların xronoloji ardıcılığı belədir:

Ərtəgrül Cavid. "Sevinli yar gəlmiş idi" (1940).

Ü. Hacıbəyli. "Sənsiz" (1941).

Midhət Əhmədov. "Ey, Nizami" (1941).

F. Əmirov. "Gülüm" (1943).

Ə. Hüseynzadə. "Vəslin həvəsi" (1947), "Nə üçün qəm-xar saxlarsan", "Ey gözüm, de görmədinmi".

Ağabacı Rzayeva. "Könlüm" (1947), "Nə lazım" (1968).

Şəfiqə Axundova. "Nə gözəl" (1947), "Necə səbr etsin" (1958), "Necə qəm-xar saxlarsan" (1960),

"Cahanda", "Ay üzli nigarım" (1961), "Aşıqam" (1967).

Cahangir Cahangirov. "Gül camalın" (1947), "Nizami düşüncələri".

Toftiq Quliyev. "Könlüm" (1947), "Sevgilimə" (1947), "Gözüm aydın gözümə", "Qəzəl".

Hökimə Nəcəfova. "Yarım gəldi" (1947), "Qəzəl", "Tez gəl".

Süleyman Ələsgərov. "Sərvi - xuramanın mənim" (1947), "Bil sevgilim", "Necə sevməyim" (1955).

Adil Gəray Məmmədbəyli. "Yar gəlmiş idi" (1947).

Hacı Xanməmmədov. "Surəti canan görünür" (1947);

Qənbər Hüseynli. "Gül camalın qoy görünsün, "Ey gözüm, de görmədinmi", "Ey gözəl", "Sənsiz" (nəzirə, Üzeyir Hacıbəyliyə ithaf olunub).

Fəridə Quliyeva. Mehman edəsən (1963).

Zakir Bağırov. "Gələcək nəslə xitab" (1973).

Tamilla Məmmədzadə. "Qəzəl", "Etməkdir" (1978).

Vasif Adıgözəlov. Romans silsiləsi. Simfonik orkestrin müşaiətilə.

Azər Rzayev. "Lirik mahnı" (1993).

Ramiz Mustafayev. "Yenə tövbə evimi eşq xarab etmədədir", "Sən demisən".

Şəmsəddin Qasimov. "Ay üzlü nigarım, kimə mehman olacaqsan", (2003).

Telman Hacıyev. Ey gözüm, de, görmədinmi?

Qalib Məmmədov. "Yenə tövbə evimi".

Dadaş Dadaşov. Qəzəl.

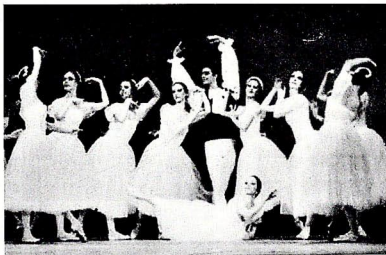
Oqtay Kazimi. "Bu dünya".

Rəşid Şəfq. Romans.

Ceyhun Allahverdiyev. "Nədəndir", "Dilbər" (1991).

Lalə Cəfərova. İki romans (2000).

Sevda İbrahimova. "Səninlədir, canım mənim", "Tez gəl" (2009).

Başqa millətlərin nümayəndələri də Nizami Gəncəvi irsinə biganə qalmayıblar.

Fransız yazıçısı və dramaturqu *Alen Röne Lesaj*, Nizaminin "Yeddi gözəl"dəki "Xeyir və Şər" nağılının məzmunundan istifadə edərək "Çin şahzadəsi" komik operasını (1729), italyan dramaturqu *Karlo Qotsinin* eyni nağıl üzrə yazdığı (1762) pyesə *Cakomo Puççini* "Turandot" operasını bəstələmişlər (1926).

Mirzə Cəlal Yusifzadənin librettosuna tərzən *Aleksandr Ohanezavili* klavir-direksion şəklində "Fərhad və Şirin" operasının partiturasını (1911) tərtib etmişdir.

Ruhulla Xalığı Nizaminin sözlərinə iki mahnı bəstələyib (1937).

Boris Zeydman "Xosrov və Şirin" dramatik simfoniyasını (1940), "Sirlər xəzinəsi" əsasında simli kvartet üçün "Nizamidən fraqmentlər" əsərini işləyib.

Boris Asafyevin "Slavyan gözəli" operasının librettosunu və şəirlərini Nizaminin "Yeddi gözəl" poeması əsasında *Heydər İsmayılov* yazıbdir.

Anton Mailyan "Hind gözəli" baletinin (1941) mövzunu "Yeddi gözəl" poemasından götürmüşdür.

Olqa Nikolskaya

"Nizami - ölməz dahi və nəğməkar"

- (1941) zil səs üçün

(sözləri Ə.Tələt)

əsrin, "Bəhram-

Gur" simfoniyasının,

fortepiano üçün

"Xosrov və Şirin"

balladasının (1947),

"T ə k s ə n",

"Sevgilim" (1955)

romanslarının, *Georgi Burçteyn* "Xor'un və "Ay bənizli gözəl"(1941)

romansının, *Sergey Balasanyan* "Leyli və Məcnun" baletinin (1947),

Murad Kəjilayev isə "Fərhad və Şirin" (1979) simfonik freskalarının

mövzunu məhz Nizami əsərlərindən əxz etmişlər.

İrənlı soydaşımız *Fərhad Fəxrəddini* xanəndələrin iştirakı da nəzərdə tutulan "Xosrov və Şirin" poeması əsasında "Deyişmə" simfoniyasını bəstələmişdir.

